

Kutu 3.1

Tütün Ürünlerinde Vergi Değişikliği ve Enflasyona Yansımaları

2018 yılının Temmuz ayı itibarıyla tütün ürünlerinden alınan vergi oran ve tutarlarında değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte vergi yapısında uluslararası ortalamalara yakınsamaya yönelik bir adım atılmış olmasının yanında, enflasyonla mücadelede para ve maliye politikaları eşgüdümünün artırılması açısından da önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Tütün ürünlerinde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) hesaplamasında kullanılan matrah, ÖTV'ye tabi ürünlerdeki genel uygulamadan farklı olarak, ürünün nihai perakende satış fiyatıdır. Bu yöntemle görece karmaşık olarak nitelendirilebilecek bir vergilendirme yapısı ortaya çıkmaktadır.¹ Tütün ürünlerinde nihai satış fiyatı (Y); üretici fiyatı (X), bayi-dağıtıcı (perakendeci-toptancı) payı, nispi ve maktu ÖTV ile KDV tutarlarının toplamından oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Tütün Ürünlerinde Nihai Satış Fiyatının Belirlenmesi

Nihai Satış Fiyatı:	Y
Üretici Fiyatı:	X
Bayi/Dağıtıcı Geliri (p= bayi-dağıtıcı payı, %):	Y * p
Nispi ÖTV Tutarı (ötv= nispi ÖTV oranı, %):	Y * ötv
Paket Başına Maktu ÖTV Tutarı:	M
Toplam ÖTV Tutarı:	(Y * ötv) + M
KDV Tutarı (kdv= KDV oranı, %):	[X + (Y * p) + (Y * ötv) + M] * kdv

$$\text{Nihai Satış Fiyatı} = \text{Üretici Fiyatı} + \text{Bayi/Dağıtıcı Geliri} + \text{ÖTV Tutarı} + \text{KDV Tutarı}$$

$$Y = X + (Y * p) + [(Y * ötv) + M] + [X + (Y * p) + (Y * ötv) + M] * kdv$$

$$Y = \frac{(1 + kdv) * (X + M)}{1 - (1 + kdv) * ötv - (1 + kdv) * p}$$

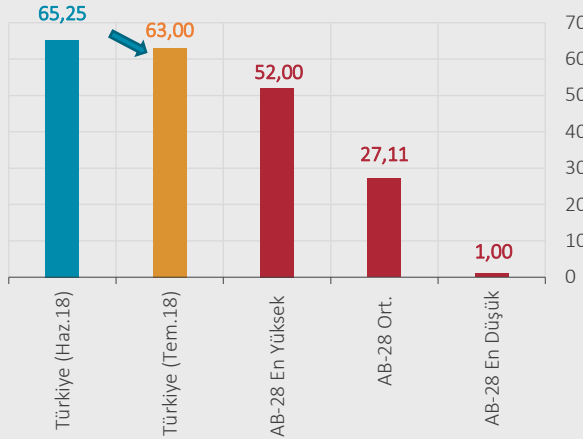
Kaynak: Atuk ve Özmen (2016).

Fiyat oluşumu incelendiğinde, nihai satış fiyatı ile KDV oranı, ÖTV oranı ve bayi-dağıtıcı payı arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı izlenmekte; vergi oranlarında seviye yükseldikçe bir birimlik artışın nihai fiyatlara yansımaları (mali çarpan etkisi) daha yüksek bir oranda olmaktadır. Mevcut vergi yapısı yüksek oranda nispi vergiye dayalı olup, nispi ÖTV oranı 2018 yılı ilk yarısı itibarıyla yüzde 65,25 ile Avrupa Birliği ortalaması olan yüzde 27'lerden bir hayli yüksek bir seviyededir (Grafik 1). Ayrıca, AB-28 ülkeleri ile kıyaslandığında, en yüksek nispi ÖTV oranının Temmuz ayında yapılan güncelleme sonrasında dahi Türkiye'de olduğu izlenmektedir (Grafik 2).

Nispi ÖTV oranı düştükçe mali çarpan etkisi de azalmaktadır (Grafik 3). Yakın dönemdeki vergi değişikliği öncesinde mali çarpan yaklaşık 8 olup, bu durum üretici ya da maktu ÖTV tutarında 10 kuruşluk bir artışın nihai satış fiyatına 80 kuruş civarında yansımakta olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, yüksek çarpan nedeniyle maktu vergideki ya da üretici fiyatındaki küçük bir artışın nihai satış fiyatına yansımaları yüksek bir oranda olmaktadır.

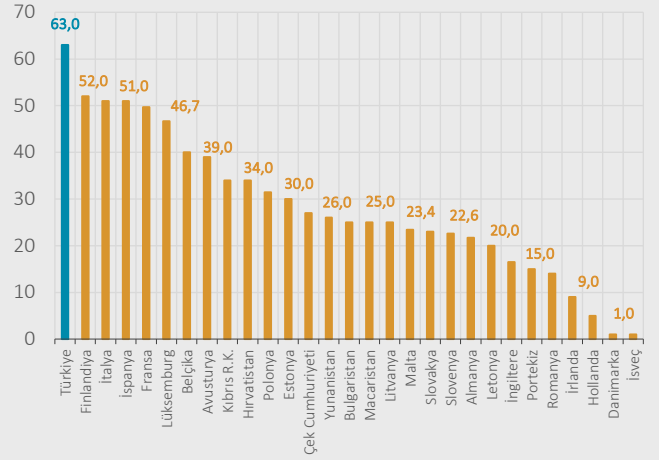
¹ Konuya dair kronolojik gelişim ve daha detaylı bilgi için bk. Atuk, Çebi, Özmen (2011), TCMB (2013), Atuk ve Özmen (2016).

Grafik 1: Nispi ÖTV Oranı Karşılaştırması: Türkiye ve Avrupa Birliği (%)

Kaynak: AB Komisyonu (2018).

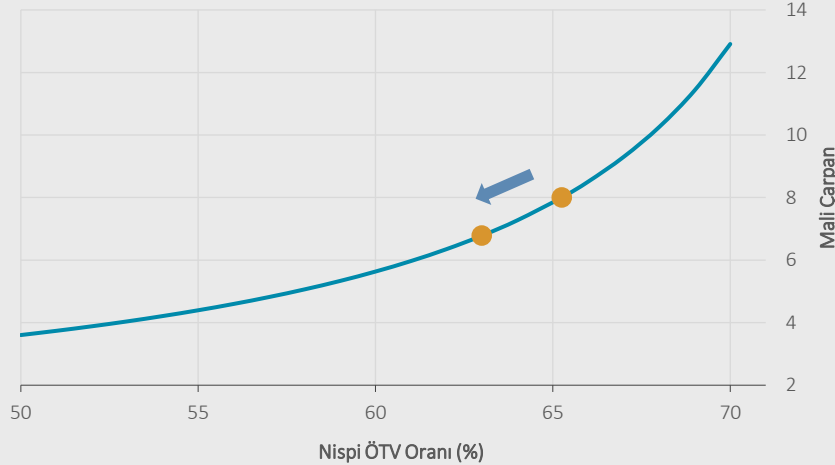
Grafik 2: AB-28 Ülkelerinde Nispi ÖTV Oranları (%)

Kaynak: AB Komisyonu (2018).

Yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları konusunda para ve maliye politikaları arasında artan eşgüdüm neticesinde, Temmuz ayı ile birlikte, nispi ÖTV oranı yüzde 65,25'ten yüzde 63'e indirilirken, paket başına maktu ÖTV tutarı 32,46 kuruştan 42 kuruşa yükseltilmiştir. Bu uygulama sonucunda, kısa vadeli enflasyon baskıları sınırlanmakla kalmamış, daha da önemlisi mali çarpan 8'den 6,8 seviyesine gerilemiştir (Grafik 3). Böylelikle, önümüzdeki dönem için üretici fiyatı ya da maktu vergilerdeki bir artışın olası enflasyona yansımaya potansiyeli de sınırlanmıştır. AB ülkeleri ile yapılan kıyaslama bu alanda halen kat edilecek mesafe olduğuna ve bu düzenlemenin, uluslararası uygulamadaki vergilendirme yapısı ile uyum konusunda bir başlangıç oluşturduğuna işaret etmektedir.

Grafik 3: Nispi ÖTV Oranı (%) ve Mali Çarpan

Kaynak: TCMB Hesaplamaları.

Sonuç olarak, orta/uzun vadeli bir perspektifle bakıldığında, nispi verginin nihai satış fiyatı içindeki ağırlığı düşürülürken maktu verginin payının artırılması vergi ve üretici fiyat ayarlamalarının nihai satış fiyatı üzerindeki çarpan etkisini azaltan ve aynı zamanda AB ortalamalarına yakınsama anlamında da önem arz eden bir uygulama olmuştur. Bu yönüyle, yapılan düzenleme para ve maliye politikaları arasında artan eşgüdüme örnek teşkil etmekle birlikte, önümüzdeki dönemde yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları dışındaki alanlarda da eşgüdümün güçlendirilmesi enflasyonla mücadelede önemli katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Atuk, O. ebi, C. ve zmen, M. U. (2011), "Tütün rnlerinde zel Tüketim Vergisi Uygulaması", TCMB Ekonomi Notları No. 11/16.

Atuk, O. ve zmen, M.U. (2016), "Firm Strategy and Consumer Behaviour under a Complex Tobacco Tax System: Implications for the Effectiveness of Taxation on Tobacco Control", Tobacco Control, 26(3), 277-283.

TCMB (2013), "Tütün rnlerinde Vergilendirme Ynteminde Son Deęiřiklikler ve TV Artışlarının Fiyatlara Etkisi", 2013-I Enflasyon Raporu, Kutu 3.1.

European Commission (2018), "Excise Duty Tables, Part III-Manufactured Tobacco", Directorate-General Taxation and Customs Union.